

KOMMENTAR af Lars Østman:

Kongehuset tjener demokratiet

De europæiske præsidenter, stats- og regeringschefer er ikke (sol-)konger, men omgives alligevel af den gamle magts samme pomp og pragt, urørlighed, beskyttelse og iscenesættelse. Afstemningen om tronfølgeloven er hverken en kamp for ligestilling eller en afledningsmanøvre for at udgå en mere omfattende grundlovsændring. I stedet handler det for politikerne om at holde liv i kongehuset for at kunne bevare demokratiet.

I DANMARK er der konstitutionelt monarki, som efter sigende skulle betyde, at der i praksis er demokrati, hvortil der blot er tilføjet et lille ekstra lag af fortidens gyldne tider, præget af prinser og prinsesser, pomp og pragt. I juridisk forstand er det konstitutionelle monarki et diktatur med en grundlov, à la det, som man kendte i en kortere periode i Romerriget: regenten får *overdraget* magten, vedkommende vælges ikke til den. Men politisk – eller demokratisk, om man vil – betyder en sådan regeringsform ingenting. Dét er ihvertfald argumentet som man hører politikerne – ofte dem til højre fra midten – forsvare sig med:

Kongehuset passer sit, politikerne deres. Midt imellem er der så borgerne, der deltager i demokratiet og interesserer sig for politik og fornøjer sig med at læse om de kongelige på linie med en hvilken som helst anden hobby. Forklaringen synes at være, at tradition og kultur, ritualer og ceremonier intet har at gøre med dét, man forstår og forbinder med politik og med demokrati. I stedet er demokratiet i en vis forstand historie- og traditionsløst, fordi det er folket, der lever her og nu, som definerer, hvorledes magten skal konstitueres og hvem, der skal have den og altså ikke tidligere tiders magtstrukturer.

Der er flere grunde til at holdninger som disse er for naive og bør revideres kraftigt. Jeg skal her forsøge at antyde nogle af dem.

HVIS den danske, demokratiske magt ikke i en eller anden forstand har brug for monarkiet, hvorfor er der så ingen – eller i bedste fald meget få – som, i demokratets navn, har forslået at afskaffe i) statskirken og ii) monarkiets endegyldige godkendelse af det danske demokratis mest fundamentale love og praksisser,

såsom forfatningen, regeringssammensætningen etc.? Man kunne stille denne undren på spidsen: det centrale spørgsmål er ikke, hvorfor man ikke afskaffer monarkiet fuldstændigt, men hvorfor man lader det fortsætte, dvs. hvorfor har demokratiet og dem, der forvalter det – nemlig regeringen – brug for monarkiet? Hvad er det, det får, som det ellers skulle miste?

I den nuværende formidling om afstemningen af ændring af tronfølgeloven – eller statsministeriets reklamekampagne for et 'ja' – lyder argumentet, at der jo også i monarkiet må være ligestilling mellem kønnene. Monarkiet skal altså gøres tidssvarende, skal gøres demokratisk og retfærdigt. Men det er netop dette synspunkt, som er svært foreneligt med et monarki. Det er i sin natur konservativt, enevældigt/ diktatorisk og diskriminerende: kønsligt, nationalt etc. Det var just disse bestemmelser, der prægede den europæiske mod-reformation: ønsket om at vende tilbage til tiden før det liberalistiske demokrati; ønske om at vende tilbage til Gud, konge og fædreland. I dag er det vist kun Bendt Bendtsen, der køber dén. Med ærgerlig logik er der derfor intet som helst besynderligt i at reklamekampagnen ikke én gang for alle forholder sig til bl.a. de fakta, at tronfølgeren fx skal være medlem af folkekirken, dansk statsborger etc. Hvad med vore muslimske brødre og søstre? Ateisterne? Hinduerne? Jøderne? Hvad med EU?

DEN danske grundlov, dvs. forfatningen, som garanterer fundamentale borgerrettigheder, magtens tredeling osv., taler også om én families nødvendige sammensætning, nemlig den kongelige. Det er ikke børn, der arver, men afkom (§ 3 i både 1953-Grundloven og i det nye lovforslag). Det nye forslag bevarer den gamle §5, stk.1 om, at "Kun børn født i lovligt ægteskab har

arveret til tronen". Adopterede børn går ikke. Nej, de skal være lavede på den gammeldags måde – det ved man da, hvad er! Og hvis en konge eller dronning vil gifte sig, skal de stadig have Folketingets godkendelse (§ 5, stk.2 i både 1953-Grundloven og i det nye forslag).

Lad os se på et par spektakulære og forestillede situationer: Hvordan ville man forholde sig til den kommende regent, hvis han eller hun var adopteret og ikke lignede en dansker, eller hvis dennes far eller mor var asiat eller sort og integrationen altså, om man så må sige, ikke havde formået at vaske dette af? Ville det gå? Kunne man forestille sig en homoseksuel konge? Sidstnævnte skulle efter sigende have svært ved at få det i forfatningen omtalte afkom, i hvert fald de mandlige af dem. Ville man kunne inseminere en kommende dronning? Og har Folketingets velsignelse af det kongelige bryllup netop ikke til hensigt at godkende det kommende afkom?

Man ser helst, at kongefamilien er heteroseksuelle, kristne og får ægte børn. Men også andre ting særstiller de kongelige i forhold til almindelige borgere. De betaler ikke skat af nogen indkomst, herunder også aktieindtægter. Og i Danmark skal kongehuset ikke aflægge regnskab for brug af de midler, skatteborgerne giver dem. Nu er det ikke fordi jeg ikke under dem de håndører, men det er da en underlig idé, at de ikke på samme måde som andre er forpligtet på at bidrage til statsfinanserne. Særligt i disse tider.

ÆNDRINGEN af tronfølge-loven er – og dette skal på det kraftigste understreges – et forfatningsspørgsmål, tilhørende samme juridiske fundament som de civile rettigheder, ejendomsretten og andre liberale, demokratiske principper tilhører. Den kan kun ændres med samme demokratiske majoritet (40 % af de stemmeberettigede). Vores ret til at blive stillet for en dommer, at ejendomsretten er sikret etc. er altså ligeså vigtige som kongefamiliens fødsler, ægteskab og religion. Det interessante spørgsmål ikke hvorfor man ikke har *ophævet* de kongeliges særstatus, men hvorfor det danske demokrati *fortsætter* dem.

I KRAFT af sin symbolske magt tildeler monarkiet demokratiet den ekstra dimension, at den herliggør magten. Denne forestilling stammer bl.a. fra den romerske kejserkult og fra kristen teologi; den genkendes bl.a. fra fadervor (som de danske folketingspolitikere altså reciterer i kirken): "Thi dit er Riget og magten og

herligheden i evighed." Det danske parlaments politikere får på denne måde sin velsignelse ved at deltage i en gudstjeneste i forbindelse med Folketingets åbning. Hvorfor? Og igen, hvad med ikke-kristne, homoseksuelle og andre, som kirken ikke vil have i forsamlingen? Himlen er jo lukket land for alkoholikere, lommetyve og homoseksuelle, som Paulus skriver i sit Romerbrev. Om de så er i Folketing eller ej.

I det konstitutionelle monarki er det således monarkiets opgave at lade sin symbolik, sin pomp og pragt og sin iscenesættelse smitte af på den demokratiske regering, så de to tilsammen former én magtstruktur.

TILSYNELADENDE skal en handling for at være en 'virkelig' handling forsynes med 'et mere'. Dette 'mere' kalder man for et *symbol* – kærligheden mellem to skal virkeliggøres, gøres "ægte", via ægteskabet; fødte børn skal gøres til "rigtige" børn via dåben etc. På trods af navnet er symbolet netop dét, der gør en handling virkelig. Kantorowicz skrev i 1957 en bog med titlen *Kongens to kroppe*. Han ville studere middelalderens politiske teologi, som han mente, var inkarneret i monarkiet. Idéen var, at kongen – eller, hvilket er mere præcist, denne regeringsform – havde to kroppe: én konkret, verdslig og fysisk og en anden symbolsk, hellig og ikke-fysisk. Og det er til den symbolske og hellige krop, at magten knytter sig.

Kantorowicz' analyse kan udvides, fordi det lader til, at også den demokratiske regering har to kroppe: en konkret og en symbolsk. I det konstitutionelle monarki er det således monarkiets opgave at lade sin symbolik, sin pomp og pragt og sin iscenesættelse smitte af på den demokratiske regering, så de to tilsammen former én magtstruktur. Monarkiet har således en symbolsk opgave, den deler med den danske statskirke.

Jeg tror, det er derfor, at statsledere skal være "bedre mennesker" end andre borgere. Det forventes, at de har nærmest overmenneskelige kvalifikationer, altså at de hverken ryger, drikker

eller snyder, hvor de kan komme til det. Det er dét, der har ramt Løkke Rasmussen – altså ikke, at han har gjort, som de fleste nok ville have gjort. Han skal ikke blot være bedre end os andre, han skal være *mere adræt, ærlig og ædru*. Det forventes, at han ikke besmudser magten, men herliggør den, at han er dens strålende ansigt udadtil.

Kun indenfor de sidste par år har man forsøgt at undersøge forholdet mellem herlighed og magt, mellem symbol og demokrati og der er langt endnu. Formodentlig fordi man har været tilbøjelig til at tro på, at Danmark og andre demokratier var kommet af med hele dette teologiske islæt, som har defineret magten siden tidernes morgen. Der har altid været guder og gudinder for magten – Athene i Grækenland, Romulus i Italien, Odin i det gamle Norden og senere Gud i Europa. Demokratiet er den eneste magtform, hvor man bilder sig ind, at magten kan overleve uden en religiøs/teologisk dimension, dvs. uden en eller anden form for symbolik og ceremonialitet. Dette skyldes ikke mindst det moderne demokratis franske ophav, hvor man som bekendt huggede hovedet af den symbolske magt. Men enhver med blot en smule kendskab til Frankrig vil vide, at der til Præsident Sarkozy klæber samme form af symbolik, som man tidligere forbandt med de franske grever og fyrster med residens i Élysée-palæet:

De europæiske præsidenter, stats- og regeringschefer er ikke (sol-)konger, men omgives alligevel af den gamle magts samme pomp og pragt, urørlighed, beskyttelse og iscenesættelse. Det har både Sarkozy og Berlusconi forstået. Den første styrer disse æstetiseringer og selvscenesættelser via sine venner, der ejer de visuelle og journalistiske medier; den sidste har taget konsekvensen og købt disse medier. Det er ikke tilfældigt, at de demokratiske regeringer i dag sidder i de samme borge, slotte og palæer, som datidens konger, grever og fyrster tordnede fra. Til disse bygninger forbindes den gamle magts strukturer og symboler: her bliver de reproduceret efter simple med virkningsfulde ritualer, der kun ændrer deres *hvorfor*, deres mytologi, men bevarer deres *hvordan*, deres politik, deres handlinger.

DISKUSSIONEN om monarki contra demokrati indeholder en meget vigtigere diskussion, nemlig dén om forholdet mellem den demokratiske magt og dens medialisering, dens æstetiske iscenesættelse. Marx' gamle mantra, "De ved det

ikke, men de gør det" som definition på religionen er i de moderne demokratier blevet endnu værre og man kunne derfor aktualisere idéen således: "De ved det, men de gør det alligevel."

Derfor tror jeg ikke, som Jyske Vestkysten, at afstemningen er en afledningsmanøvre, dvs. at man skal stemme om noget ligegyldigt for at give indtryk af, at den danske grundlov faktisk ændres. Det er ikke det danske demokrati og retssamfund, der er i højsædet: i stedet drejer det sig om at foretage de nødvendige justeringer for at kunne beholde monarkiet.

Demokratiet er den eneste magtform, hvor man bilder sig ind, at magten kan overleve uden en religiøs/teologisk dimension, dvs. uden en eller anden form for symbolik og ceremonialitet

Lars Östman (f.1979) er uddannet i filosofi og religions-historie fra Københavns Universitet, studier og forskningsophold i Paris og Venedig, har primært skrevet om forholdet mellem politik og teologi, biopolitik og om medialiseringen af det politiske. Er i dag undervisningsassistent på Institut for International Kommunikations- og Kulturstudier og tilknyttet LaCoMe (CBS).

Illustrationsfoto: officielt pressefoto, Kongehuset (foto: Rigmor Mydtskov, 1999)